

ред) та ін. – К.: Видавничий центр "Академія", 2001. – 848 с.

4. Экономическая энциклопедия / Науч.-ред. совет изд-ва "Экономика"; Ин-т экон. РАН; Гл. ред. Л.И.Абалкин. – М.: ОАО "Издательство "Экономика", 1999. – 1055 с.

5. Дубинин С. Альтернативы модернизации // Свободная мысль. – 2010, – №2 (1609) – С. 5–14.

6. Словарь по политологии / Под ред. проф. В.Н. Коновалова. – Ростов-на-Дону: Изд-во РГУ, 2001. – 285 с.

7. Философия: энциклопедический словарь / Под ред. А.А. Ивина. – М.: Гардарики, 2004. – 1072с.

8. Иноземцев В.Л., Амосов А.И., Андрушин С.А. и др. Модернизация России в контексте глобализации // Мировая экономика и международные отношения. – 2010, – №2. – С. 90–103.

9. Геєць В. Ліберально-демократичні засади: курс на модернізацію України / Економіка України. – 2010, – №3. – С. 4–20.

10. Иноземцев В.Л. Модернизация в России: каковы шансы на успех / Журнал Новой экономической ассоциации. – 2010, – №7. – С. 146–149.

11. Капустин Б. Что такое либерализм? // Свободная мысль. – 2004, – № 8, – С. 33–55.

12. Зверяков М. Ліберальна ідея і модерні-

зація економіки України / Економіка України. – 2010. – №7, – С. 11–21.

13. Злобіна О. Соціально-психологічні складові адаптивного потенціалу населення // Українське суспільство 1992–2008 рр.: соціологічний моніторинг / За ред. Ворони В.М., Шульги М.О. – К., ІС НАНУ, 2008. – С. 193–201.

14. Людвиг фон Мизес. Либерализм. – М., "Экономика", 2001. – 239 с.

15. Гальчинський А. Лібералізм – еволюційні трансформації // Економіка України. – 2010, – №6. – С. 23–34.

16. Кругман П. Кредо либерала. – М., "Европа", 2009. – 330 с.

17. Гринберг Р.С. Осуществима ли российская модернизация? // Журнал Новой экономической ассоциации. – 2010, – №7. – С. 144–146.

18. Шмелев Н. Модернизация экономики: императивы государственного участия // Свободная мысль. – 2010, – №2 (1609) – С. 15–26.

19. Гульбинский Н. Модернизация или «отстой»? // Свободная мысль. – 2010, – №3 (1610). – С. 73–84.

20. Колодко Гж. Від ідеології неолібералізму до нового прагматизму // Економіка України. – 2010. – №9, – С. 4–11.

Статья поступила в редакцию 15.12.2011

УДК 338.23

Т.О. МАНДРИКО,

Донецкий национальный технический университет

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В СВІТІ ТА УКРАЇНІ

Сучасною світовою тенденцією є визнання основною рушійною силою економічного зростання науки, техніки, впровадження їх досягнень у виробництво. Провідні країни світу вже давно зрозуміли, що інновації та технології створюють базу для формування конкурентних переваг на довгострокову перспективу, особливо в умовах загострення міжнародної конкуренції. Перехід до інноваційної моделі розвитку забезпечує не тільки довготривале економічне зростання, збільшення експортного потенціалу країни, але й призводить до структурних зрушень в соціальній, медичній, екологічній та багатьох інших галузях, що в цілому має позитивний ефект для населення

даної країни.

В той же час історичний досвід показує, що не завжди інноваційно розвинутими є найбільш багаті держави. Так, сьогодні провідною інноваційною державою є такі країни, як Фінляндія, Швеція, Південна Корея, тощо. В останні роки через кризові явища в світовій економіці деякі країни скоротили свої витрати на інновації та дослідження в середньому на 2%, все одно ця цифра залишається на рівні сотень мільярдів доларів США. Хоч більшу частку витрат на НДДКР несе не держава, а провідні корпорації, такі як Ford, Toyota,

© Т.О. Мандрико, 2012

.....
<http://www.donntu.edu.ua> / «Библиотека»/ «Информационные ресурсы»

<http://www.instud.org>, http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Npdntu_ekon/

Microsoft, Roche та інші, в цілому інноваційна галузь США, країн ЄС, Японії та деяких країн Азії розвивається досить ефективно. Одна тільки японська корпорація Toyota має бюджет на дослідження в розмірі 9 млрд. дол. США.

За такої ситуації все більше цікавить питання, чому ж Україна досі не приєдналась до інноваційно розвинутих країн. Побудова інноваційної економіки є одним з найпріоритетніших завдань економічного розвитку України, яке зазначено майже у всіх стратегічних документах держави. Можливо відповідь на дане питання полягає в тому, що сучасний стан вітчизняного інноваційного потенціалу є незадовільним і значно відстає в своєму розвитку від промислово розвинутих економік. Проте, певний потенціал та ресурсна база окремих галузей економіки можуть використовуватись для проведення наукових досліджень та впровадження інновацій. Так, українська літакобудівельна галузь може досить успішно конкурувати із американською. Тому в даній ситуації більш вдалим буде питання: «Яким чином активізувати та стимулювати інноваційний розвиток в Україні?». Можливо численні стратегії інноваційного розвитку країни не працюють через наявні недоліки та неврахування особливостей національної економіки?

Однозначно стверджувати, що вище керівництво нашої держави не розуміє важливість використання інновацій для ефективного економічного розвитку не можна. В Україні наявна певна законодавча база: Закони України «Про інноваційну діяльність», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», Господарський кодекс та інші. Проводяться певні реформи в науково-технічній сфері, які однак є досить непослідовними та хаотичними, оскільки не враховують загальноприйнятих світових тенденцій інноваційного розвитку. Вітчизняна інноваційна сфера потребує нових методів реалізації науково-технічних досягнень, розширення форм фінансування науково-дослідних робіт, відновлення матеріально-технічного забезпечення, розгалуженої системи науково-технічних зв'язків між суб'єктами інноваційного процесу тощо. В даному контексті було б корисно дослідити особливості створення та функціонування інноваційної стратегії розвитку провідних країн з метою використання їх досвіду для вітчизняної економіки.

Дослідженням особливостей реалізації державної інноваційної політики присвятили

свої праці багато зарубіжних та вітчизняних авторів. Дослідженням питань стосовно інноваційного розвитку України займаються такі вітчизняні науковці, як В. Семиноженко[5], В. Нежиборець[4] та інші. Помітне місце серед праць стосовно проблем та перешкод на шляху побудови інноваційної економіки в Україні є стаття В. В. Дементьєва та В.П. Вишневецького «Чому Україна не інноваційна держава?» [1]. В зазначеній роботі проведений ґрунтовний аналіз причин, які заважають Україні розвиватися в бік інновацій. Зарубіжний досвід становлення інноваційної державної політики приводиться в роботах Ю. Гоптаренко [2], С.В. Ємельянова [3], А.В. Юріної [6]. Зазначені автори в своїх роботах виявляють проблеми та перешкоди на шляху побудови дієвої інноваційної політики, наводять досвід іноземних розвинутих країн.

Метою даної статті є узагальнити основні сучасні тенденції та моделі інноваційної політики розвинутих країн, спираючись на попередні роботи, оцінити механізми підтримки інноваційної діяльності, та на цій основі запропонувати напрями підвищення ефективності реалізації інноваційної політики України.

Для досягнення мети необхідно дослідити сучасний стан та напрями інноваційного розвитку економічно розвинутих країн, узагальнити основні методи стимулювання інновацій, проаналізувати та розробити основні тенденції подальшого інноваційного розвитку України.

Інновації в сучасному світі є основним двигуном економічного зростання будь-якої країни. Саме використання нових знань, впровадження новітніх технологій у виробництво, проведення досліджень забезпечує довготривалий економічний підйом та високий рівень міжнародної конкурентоспроможності національної економіки, що полягає у структурному оновленні економіки, підвищенні продуктивності праці, забезпечує створення продукції вищої якості, розширення ринків збуту, підвищення рівня життя населення країни.

Після Другої світової війни, країни, які приймали участь у війні, були економічно виснаженими та зруйнованими, тому потребували швидкого відновлення. Основним засобом досягнення економічного зростання було обрано науково-технічний прогрес і використання його результатів у всіх галузях суспільно-економічного життя. Саме поняття «інноваційна політика» як самостійний напрямок загальнодержавної економічної політики сформува-

лось лише наприкінці 60-х років XX сторіччя у США.

Сьогодні пріоритетність інноваційної моделі розвитку є загальновизнаною світовою тенденцією. Уряди держав прагнуть розробити дієвий механізм реалізації власної інноваційної політики, створити оптимальні умови для формування інноваційної системи та стимулювання науково-технічного розвитку.

Державна інноваційна політика поєднує в собі науково-технічні, фінансові, управлінські, виробничі та інші заходи, які направлені на просування нової продукції на ринок. Тобто, інноваційна політика включає в себе науку, техніку, підприємництво, економіку та управління. Саме тому для сучасних економічно розвинутих держав інноваційна політика набуває ролі стратегії загального розвитку [2].

Проте, незважаючи на перехід до інноваційної моделі розвитку, не всі держави досягають успіху при розробці та реалізації власної інноваційної політики. Це відбувається через різницю вихідних даних, з яких та чи інша країна розпочинає даний шлях, а також через ментальні особливості різних народів. Кожна країна має свій унікальний науково-технічний потенціал, людський капітал, інвестиційний клімат, власні особливості державного стимулювання інноваційного розвитку, тощо. Як правило, уряди країн ухвалюють загальнодержавну стратегію економічного розвитку, яка обумовлює певні особливості інноваційного розвитку, структуру галузей господарства.

Таким чином, узагальнюючи світовий досвід, виділяють чотири варіанти інноваційної політики, які застосовувались розвинутими країнами в різні періоди.

Політика «технологічного поштовху». При реалізації такої політики держава визначає пріоритетні напрями інноваційного розвитку і має для цього необхідні матеріальні та інформаційні ресурси. За такої політики застосовуються прямі методи державного регулювання сфери інновацій шляхом розробки державних програм, направлення значних коштів в науку тощо. Така інноваційна політика проводилась урядом США в 40-50-х роках XX сторіччя, коли виникли нові напрями в галузі електроніки, авіабудування, з'явилися нові засоби зв'язку тощо. Така стратегія була притаманна для економіки Великобританії та Франції, Японії [2].

При проведенні політики ринкової орієнтації вирішальну роль у виборі напрямів науково-технічного розвитку відіграють ринкові структури, при цьому роль держави обмежена

функціями стимулювання фундаментальних досліджень, створення сприятливого клімату для впровадження інновацій [2]. Ця політика активно застосовувалась в Японії, Німеччині, США в 70-х роках, а у 80-х XX сторіччя її почали проводити більшість провідних країн.

Основний принцип політики соціальної орієнтації полягає у соціальному регулюванні наслідків науково-технічного прогресу, рішення ухвалюються на основі соціально-політичного консенсусу із залученням громадськості [2]. Така інноваційна політика ніколи не була пріоритетною, але окремі її напрями іноді використовувались в політиці різних країн (в 60-70-х роках XX сторіччя частково використовувалась в США, Швеції).

Комплексна інноваційна політика має на меті зміну економічної структури господарства та передбачає використання новітніх технологій при розв'язанні соціально-економічних проблем, перебудові галузевої структури, взаємодії суб'єктів господарювання, що в цілому впливає на рівень життя населення країни [2]. Все це призводить до появи нових форм організації та механізмів управління в інноваційній сфері. Таку інноваційну політику в сучасному світі проводить Японія, хоча деякі елементи можна простежити і у Франції.

У всіх зазначених типах інноваційної політики наявний фактор державного регулювання, який реалізується через дві моделі методів регулювання.

Перша заснована на застосуванні методів прямого впливу і полягає у тому, що фінансуванням фундаментальних і прикладних досліджень, вибором пріоритетів науково-технічного розвитку, стимулюванням розроблення національних програм з інноваційного розвитку, стимулюванням міждержавної, галузевої, міжфірмової координації та кооперації інноваційної діяльності займається держава [2]. Така стратегія обрана Францією, Японією, Нідерландами.

Сутність другої моделі, із застосуванням непрямих методів впливу, полягає в тому, що прикладні дослідження і розробки розробляють в основному промислові фірми і основна мета полягає в одержанні найвищої економічної ефективності від застосування наукових розробок. Держава при цьому відіграє роль «сірого кардиналу» і її основним завданням стає «управління ініціативою» суб'єктів господарювання. Такі методи прямого впливу застосовуються в США, Великобританії тощо.

Показники розвитку інновацій, ефектив-

ність реалізації інноваційної стратегії економічного розвитку держави щорічно оцінюються провідними світовими установами та складаються відповідні рейтинги.

Одним із найголовніших рейтингів, за яким можна прослідити стан інноваційного розвитку країни, є глобальний рейтинг конкурентоспроможності (GCI rank) Всесвітнього економічного форуму. Лідируючі позиції в цьому рейтингу протягом останніх років займають такі країни, як Швейцарія, Швеція, Німеччина, Японія, Нідерланди, Сінгапур, США, Канада, Фінляндія. Україна у 2007 році посіла 73 місце, у 2008 році – 72, у 2009 році – 82 місце з 133 країн, у 2010 році – 89 місце серед 139 країн [4, с. 50; 7].

Згідно рейтингу конкурентоспроможності Інституту розвитку менеджменту в Лозанні (IMD-Lausanne) «World Competitiveness Yearbook», серед 55 країн (які оцінювались) Україна в 2008 році посіла 48 місце, у 2009 році – 56 з 57 країн, у 2010 році – взагалі останнє [4, с. 51; 6]. Згідно «World Competitiveness Yearbook 2011» Україна займає таку ж позицію, що й минулому році, проте серед 59 країн, 58-е та 59-е місця посіли Хорватія та Венесуела відповідно [7].

За рівнем витрат на розвиток науки та техніки лідируючі позиції протягом останніх кількох років займають переважно Скандинавські країни (Данія, Швеція, Люксембург, Фінляндія), а також США, Японія, зміцнюють свої позиції Китай, Ізраїль, Південна Корея, Тайвань, Таїланд і Сінгапур, Індія. Хоча, країни Європи порівняно із країнами Азії витрачають на розвиток інноваційної сфери менше коштів, все одно цифри вражають. Так, на період з 2007 року до 2013 року країнам ЄС виділено 86 млрд. євро., і 9 млрд. євро з них в 2012 році буде виділено на реалізацію наукових проєктів для 16 000 організацій [9]. Загалом же, згідно прийнятої стратегії «Європа – 2020» фінансування наукової сфери планується довести в цих країнах до 3% від ВВП, що в свою чергу дозволить покращити соціальну сферу шляхом створення нових робочих місць в кількості 3,7 млн. [9].

Україна ж на сьогодні значно відстає від показників цих країн в сфері фінансування науки, інновацій. Причинами відриву світові агентства називають інфляційні процеси в економіці України, низький показник ВВП на душу населення, велику енергомісткість виробництва тощо [4, с. 51]. Так, на фінансування наукової сфери Уряд сьогодні виділяє менше 0,5%

від ВВП в той час, як на законодавчому рівні закріплено цифру 1,7% [10]. І коли зустрічаєш інформацію, що в Японії, Північній Кореї фінансування відбувається на рівні 3,5% від ВВП (при тому, що ВВП Японії більше ВВП України в декілька десятків разів), стає якось непокоє.

Впродовж останніх трьох десятиліть сформувався стійке розуміння того, що майже все світове виробництво високотехнологічних товарів, значна частка запатентованих винаходів, надання наукомістких послуг, зосереджено в США та Японії, трохи менше в країнах ЄС. Свої найвищі позиції в рейтингу міжнародної конкурентоспроможності зазначені країни посіли саме за рахунок інноваційних конкурентних переваг і в основному в середньо- та високотехнологічних галузях, частка яких у промисловому експорті цих країн становить до 80%. США спеціалізуються в основному на аерокосмічній галузі, Японія та країни ЄС на – на транспортному машинобудуванні. В той же час такі експортоорієнтовані галузі, як комп'ютерна в США та аерокосмічна галузь в країнах ЄС та Японії, через інтернаціоналізацію виробництва та розвиток внутрішньогалузевої торгівлі одночасно мають високий рівень імпортного проникнення, що підтверджує тенденцію до замикання потоків високотехнологічних товарів між розвиненими країнами.

США сьогодні вважаються найбільш технологічно розвинутою економікою в світі, в якій продуктивно функціонують наукові установи, швидко впроваджуються нові технології. Інноваційний розвиток в якості основи економічного розвитку було проголошено ще з другої половини ХХ сторіччя. Для забезпечення собі лідируючих позицій в світовій науково-технічній галузі на фоні загострення міжнародної конкуренції принципи науково-технологічної та інноваційної політики держави постійно корегувались. Починаючи з 90-х років фінансування створення новітніх технологій в рівній мірі фінансується як державою, так і приватним капіталом, та одним із головних пріоритетів політики США є заохочення науково-технічного прогресу [3, с. 64]. Майже 75% усього комплексу державних заходів по стимулюванню інновацій становить складання контрактів з урядовими структурами на проведення досліджень і отримання нових розробок. Крім того, в країні створено розгалужену систему наукових установ та організацій, завданням яких є підтримання високого рівня технологічних нововведень. Фінансування фундаме-

нтальних наукових досліджень фінансується за рахунок Уряду, приватних фондів та благодійних організацій. Наприкінці ХХ ст. видатки на НДДКР склали приблизно 1% від ВВП і на той момент становило десь 85 млрд. дол. США [3, с. 65]. Це стимулювало проведення наукових досліджень федеральними лабораторіями та освітніми установами в таких галузях, як інформаційні технології, біотехнології, дослідження нових матеріалів тощо.

В США приватний бізнес, що займається прикладними НДДКР, співпрацює з університетами, які спеціалізуються на проведенні фундаментальних досліджень. Таким чином, університети отримують можливість патентувати власні винаходи та продвигати їх в приватний сектор. Патентування забезпечує значну долю фінансування фундаментальної науки.

Крім того, США створили достатньо динамічну систему інноваційних капіталів підприємств, венчурних фондів, що можуть мобілізувати достатньо коштів для фінансування створення та просування на ринок новітніх розробок. Урядом активно використовуються такі інструменти сприяння інноваціям як податкові кредити та пільгове оподаткування, які займаються реалізацією державних або власних наукових програм. Іноді застосовуються й такі заходи, як списання поточних видатків на власні НДДКР та виключення їх з річного прибутку корпорацій, що підлягає оподаткуванню, проведення прискореної амортизації їх основного капіталу.

Таким чином, основними принципами інноваційної політики США є [3, С. 66-69]:

- Уряд здійснює довгострокову політику стимулювання НДДКР в провідних галузях науки та технологій. Інвестиції в науку розглядаються як вкладення, які мають економічні та соціальні наслідки, а не як просте передавання грошей.

- Держава сприяє стимулюванню досліджень, які забезпечують створення конкурентних переваг держави в галузях, пов'язаних з критичними технологіями, які приватний сектор не в змозі проводити самостійно.

- Створення сприятливого підприємницького клімату для здійснення НДДКР.

- Держава сприяє створенню та активізації діяльності дослідницьких партнерств для розширення промислових інновацій.

- Орієнтація досліджень на задоволення потреб економіки, враховуючи можливості державного бюджету.

- Підтримка академічної науки, вдоско-

налення освіти у навчальних закладах.

Отже, серед сучасних високо розвинутих країн США є однією з найбільш конкурентоспроможних та найрозвинутіших економік світу, що стало результатом застосування інноваційної стратегії розвитку. Проте, країни ЄС та Японія також демонструють достатньо високий рівень інноваційного розвитку.

В Японії закон про науку і технології був прийнятий лише в 1995 році і саме з цього моменту науково-технічний напрямок став головним в розвитку країни, хоча система державного фінансування та підтримки сфери інновацій почала створюватись ще з 70-х років. Основними пріоритетами інноваційного розвитку в Японії є наступні [6]:

- застосування різних форм фінансування сфери інновацій, та збільшення частки державного фінансування;

- розбудова та вдосконалення інноваційної інфраструктури, системи НДДКР;

- залучення до міжнародного науково-технологічного співробітництва;

- сприяння розвитку науки в сфері охорони здоров'я, нанотехнологій, охорони навколишнього середовища, інформаційних технологій тощо;

- сприяння співробітництву з приводу технологій між академічним та корпоративним секторами;

- розвиток науки та технологій в різних регіонах країни.

Інноваційна політика Японії переважно спрямована на впровадження нових технологій, використання новітніх розробок у виробництві товарів, постійному удосконаленню механізму регулювання інноваційної сфери. Науково-технічний потенціал розглядається як фактор, що забезпечує довготривалу конкурентоспроможність економіки. Досягнення даної мети забезпечується за допомогою акумулювання ресурсів в ключових сферах науки і техніки шляхом придбання ліцензій, через пряму купівлю техніки, технологій [6]. Основними суб'єктами інноваційного процесу в Японії є корпоративний сектор, за рахунок якого і фінансується проведення НДДКР, держава ж направляє кошти переважно в сферу малого та середнього бізнесу та відіграє роль координатора та заохочувача приватних компаній.

За останні роки помітно посилилась роль держави в розвитку науково-технологічної галузі Японії. В основному це проявляється в більш жорстких регулюючих функціях органів державної влади, укріпленні взаємодії бізнесу,

університетів та державного сектору в розвитку досліджень, проведенні підготовки дослідницьких кадрів, підвищенні швидкості та ефективності обертання науково-технічної інформації, поглибленні міжнародного наукового співробітництва.

Таким чином, не зважаючи на різні підходи до розвитку інноваційної сфери в США та Японії, ці країни займають лідируючі позиції в світі за рівнем розвитку науки і технологій. Ще одним крупним гравцем світової науково-технологічної сфери є країни ЄС, які також в своєму розвитку визнають інноваційний шлях пріоритетним.

Головною метою ЄС є вихід на рівень передової економіки світу за рахунок проведення досліджень, просування інновацій на ринки, одержання результатів від впровадження передових технологій, розробки галузевих програм. В ЄС розроблена інформаційна програма інноваційної системи Cordis, створені 86 інноваційних Relay Centres, що займаються трансфером технології на європейському рівні. Європейські інноваційні проекти на 50 % фінансуються з централізованого фонду. Засоби виділяються поступово – 30% на початку, наступні платежі – згідно із результатами [6]. В основному фінансування направляється у високотехнологічні галузі, такі як генна інженерія, інформаційні технології, біотехнології тощо.

Найбільш технологічно розвинутими серед країн ЄС є Швеція, Швейцарія, Фінляндія, Великобританія, Франція, Данія, Німеччина, Бельгія, Нідерланди.

Економічний розвиток країн Скандинавського півострову наочно демонструє, що не зважаючи на достатньо високий рівень податків, високі соціальні виплати населенню, головною конкурентною перевагою цих країн є пріоритетність розвитку науки та освіти [4, с. 48].

Державна інноваційна політика Великобританії реалізується через програмно-цільове фінансування конкретних проектів, половину коштів надають урядові департаменти і наукові ради, а інша половина надається підприємствами самостійно [6].

У Франції основним органом, що здійснює регулювання інноваційної сфери, є Національне агентство з валоризації (підвищення цінності) наукових досліджень АНВАР (Agence Nationale de Valorisation de la Recherche). У Фінляндії створена вибудована одна з найбільш ефективних систем венчурно-

го фінансування, заснований Національний Фонд Досліджень та Розвитку (SITRA). Фінансування НДДКР відбувається за грантовим принципом.

В якості цікавого прикладу інноваційної політики можна зазначити також країни Близького Сходу. Так, в Ізраїлі застосування венчурного фінансування інновацій використовується ще з 1991 року, коли був створений венчурний фонд, капітал якого складав 35 млн. дол. США, а вже через 10 років кількість таких фондів зростає до 80. А таку країну, як Іран, на Всесвітньому економічному форумі в Давосі у 2010 році вперше було внесено до Рейтингу глобальної конкурентоспроможності, і одразу на 69 місце. Україна зайняла лише 89 місце. Іранські вчені сьогодні проводять дослідження в сфері освоєння атомної енергетики, лазерних і нанотехнологій [5]. Розвиток науки і технологій визнаний в країні головним державним пріоритетом.

В Канаді державна підтримка інновацій забезпечується переважно за рахунок надання підприємствам, що займаються НДДКР, податкових пільг. В Австралії з 1 липня 1985 р. 150% витрат на НДДКР можуть виключатися з оподаткованого податком доходу.

Останніми роками дуже помітно пришвидшилися загальні темпи економічного розвитку в таких країнах, як Південна Корея, Індія, Тайвань, Сінгапур, Таїланд, деякі країни Латинської Америки. Так, в галузі науки, техніки, програмного забезпечення ці країни готують не менше висококваліфікованих спеціалістів, ніж такі країни, як Франція, Німеччина, Великобританія тощо. А рівень освіченості населення країни Східної Азії мають навіть більше ніж США.

В Індії вже сьогодні створено дуже успішну індустрію програмного забезпечення, в якій зайнято біля 300 тисяч співробітників. Корпорації, штаб-квартири яких розташовані в Індії, виробляють комп'ютерні програми, мікросхеми, специфікації комп'ютерів для декількох провідних фірм США.

Отже, підсумувавши вище викладене, стає очевидним, що економічний розвиток на базі інновацій є пріоритетним. Форми реалізації зазначеної стратегії в кожній країні мають свої особливості зважаючи на вихідні дані (історичні передумови, наявний науково-технологічний потенціал, рівень шкільної та академічної науки тощо).

Інноваційний розвиток для України може стати одним з найбільш дієвих факторів,

який може забезпечити їй місце серед числа найбільш розвинених країн світу, дозволить розширити свою присутність у відповідних європейських та міжнародних структурах.

Виходячи з досвіду провідних країн світу, можна дійти висновку, що проведення успішної інноваційної політики неможливе без використання механізмів державного регулювання та підтримки, і в першу чергу фінансової. Оскільки проведення досліджень, вдосконалення процесів наукового пізнання, оплата праці висококваліфікованих кадрів, використання наукових розробок у виробництві, патентування, ліцензування та сертифікування нової продукції призводить до все більшого подорожчання науково-технологічної сфери. Всі ці заходи потребують значних капіталовкладень, які дуже часто приватний бізнес не в змозі фінансувати самотужки. Тому проведення раціональної державної інноваційної політики ґрунтується на продуктивній співпраці держави, бізнесу та академічного сектору.

Проте, участь держави в розвитку інноваційної сфери не обмежується лише фінансуванням. Важливу роль в сучасному світі відіграють організаційно-економічні важелі розвитку інноваційних процесів. У всіх технологічно розвинених країнах створена та ефективно функціонує система сучасних інституцій технологічного трансферу, застосовуються нові форми науково-технічної кооперації (створюються технопарки, бізнес-інкубатори, технологічні альянси, спільні дослідні партнерства, укладаються кооперативні угоди на дослідження і розробки). Такі центри трансферу технологій покликані відігравати певні функції, а саме: пошук партнерів, сприяння в отриманні охоронних документів на інтелектуальну власність, надають супровідні (інформаційні) послуги з розкриття та експертизи патентів; ліцензування прав інтелектуальної власності; займаються посередництвом у сфері укладання контрактів на науково-дослідні роботи; в окремих випадках навіть надають стартовий капітал малим венчурним фірмам.

Стратегією економічного та соціального розвитку України передбачено, що визначальним пріоритетом державної політики є розвиток інноваційної моделі економічного росту, розвиток науки, твердження України як високотехнологічної держави. Проте через певні структурні зміни, які відбувались в економіці країни наприкінці ХХ ст., глибоку економічну та соціальну кризу, колись достатньо потужний науково-технологічний потенціал країни

перебуває в стані занепаду. Щороку скорочується кількість наукових кадрів, все менша кількість підприємств займається освоєнням нових технологій, фінансування науки скорочується. На сьогодні розрив між рівнем розвитку технологій в Україні і в розвинених країнах світу збільшується щорічно, окрім таких галузей, як літакобудування, суднобудування, космічні технології. І такий розрив подолати дуже важко навіть дуже фінансово забезпеченій економіці.

Сьогодні вже є очевидним, що незадовільний сучасний стан інноваційної сфери України в основному обумовлений недостатнім фінансуванням та відсутністю з боку держави відповідної підтримки та заходів, направлених на стимулювання інноваційного розвитку. Основним джерелом фінансування проведення досліджень на підприємствах сьогодні залишаються власні кошти, частка фінансування за рахунок власних коштів протягом останніх років залишається найбільшою і становить 80-85% в загальній структурі фінансових витрат на проведення досліджень, а частка державного фінансування складає всього 2-4% [4, с. 50]. Недостатність фінансування обтяжується відсутністю практики застосування опосередкованих важелів сприяння інноваційному розвитку таких, як пільгове оподаткування, та амортизаційні пільги, які достатньо широко застосовуються розвинутими країнами світу. Все це звісно має місце бути. Проте, такий стан речей зовсім не свідчить про відсутність коштів у підприємств взагалі. Просто пріоритетними напрямками вкладень є не інноваційна сфера. Більша частина фінансових ресурсів українських підприємств направляється на зовсім інші цілі: виводиться за кордон, вкладається у «розкрутку» політичних партій, спорт (особливо футбол напередодні чемпіонату Європа-2012), витрачається на хабарі тощо.

Такі негативні тенденції в структурі фінансування інноваційної сфери свідчать про відсутність ефективного збалансованого співробітництва між державою та бізнесом. Це також показує, що наразі в Україні не існує конкретних дієвих механізмів сприяння інноваційному розвитку. Вітчизняні підприємства в основному застосовують методи цінової конкуренції при функціонуванні на ринку, підвищення ефективності виробництва досягається через використання таких методів, як дешева робоча сила, вигідне економіко-географічне положення країни, наявність достатньої кількості природних ресурсів тощо. Державна ін-

новаційна політика немає під собою чіткого підґрунтя.

Для проведення ефективної державної інноваційної політики необхідно застосовувати кардинальні заходи. До них можна віднести наступні:

1. Забезпечення фінансування науково-технічної сфери на достатньому рівні, як це зафіксовано відповідними нормативними актами. Як вже зазначалось, більша частина наявних у підприємств фінансових ресурсів витрачаються зовсім не на інновації, а «затримуються» в кишенях їх керівників. З даної ситуації можна спробувати знайти вихід шляхом застосування диференційованого підходу до фінансування НДДКР, тобто фінансування наукових проектів декількома інвесторами, як приватними, так і державними; фінансування наукових програм за пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки, визначеними на законодавчому рівні; проведення грантового фінансування, заохочення участі вітчизняних підприємств та окремих дослідників в міжнародних конкурсах.

2. Застосування пільгового оподаткування до підприємств, які проводять НДДКР для їх заохочення до сприйняття інновацій. Однак, для надання відповідного статусу підприємству, необхідно буде створити незалежну комісію, яка визначатиме рівень та значення НДДКР, які проводить те чи інше підприємство для економічного розвитку регіону, держави тощо. Оскільки більшість керівників звикли вирішувати подібні питання за певну винагороду представникам влади.

3. Стимулювання кооперації держави, бізнесу та науки, розбудова сучасної інноваційної інфраструктури. Центри інновацій в розвинутих країнах світу створені на базі навчальних закладів, фінансуються за рахунок приватних корпорацій та виконують державні замовлення. В Україні нажалі, всі ці три складові діють кожна для себе. Своєрідними базами інноваційних центрів можуть стати благодійні фонди, які є структурними підрозділами великих корпорацій, науково-дослідні лабораторії при яких проводитимуть відповідні дослідження в тому числі на замовлення держави.

4. Активізація міжнародного науково-технічного співробітництва шляхом заохочення вітчизняних науковців до участі в міжнародних наукових проектах як за рахунок приватних інвесторів, так і за рахунок держави, створення на державному рівні єдиної бази даних про вітчизняні та зарубіжні наукові розробки

та винаходи. Оскільки не всі підприємства здатні утримувати спеціалізовані наукові лабораторії, вільний доступ до таких баз даних дозволить їм використовувати розробки з метою оптимізації виробничого процесу.

5. Стимулювання попиту на інновації. Першочергово проблема полягає в тому, що рішення з приводу інновацій на підприємствах приймають конкретні люди, які в більшості є власниками даного підприємства, основною метою яких є максимізація своєї вигоди. Тому попит на інновації залежить від їхньої суб'єктивної мети. Адже свій прибуток підприємець може отримати не лише за допомогою технологічних інновацій, а в основному за рахунок влади, що призводить до перерозподілу потоків фінансування не в бік науки, а в бік політики. Тому необхідно створити такі інституційні умови ведення бізнесу в Україні, за яких підприємства, які займатимуться НДДКР та впровадженням інновацій, матимуть максимальний прибуток, тим самим власники таких підприємств самі будуть зацікавлені в інноваціях та відповідно будуть надавати ресурси для НДДКР.

Всі вище зазначені заходи не нові, вони досить широко обговорюються на різних конференціях, досліджуються різними науковцями. Однак, спираючись на досвід зарубіжних країн, робимо висновок, що саме зазначені шляхи утворюють в сукупності дієвий механізм побудови інноваційної економіки.

Одним із шляхів стимулювання інноваційної політики держави може стати запровадження в комерційних банках окремого напрямку кредитування інноваційних проектів. Основною цільовою групою клієнтів в даному виді кредитування будуть представники малого та середнього бізнесу, оскільки саме ці підприємства є двигунами інноваційних проектів. Наразі такий вид кредитування в більшості комерційних банків існує тільки формально, оскільки процес отримання кредиту ускладнений довгою процедурою оформлення всіх необхідних документів та дозволів на бізнес-проекти, надання додаткових гарантій та застав, що пояснюється високим кредитним ризиком.

Якщо налагодити ефективне співробітництво між банками та підприємствами в напрямку інноваційного кредитування, оцінюючи при цьому якість бізнес-плану, особисті якості керівника, його ділову репутацію, а також розробивши нетрадиційні схеми надання кредиту, враховуючи досвід розвинутих країн

– це дозволить покращити стан інноваційної сфери в тому плані, що вітчизняні інноватори не будуть шукати іноземні джерела фінансування, маючи можливість реалізувати власні проекти в своїй країні.

Нажаль, Україна поки немає дієвої національної інноваційної системи. Інноваційна діяльність структурно деформована, характеризується неузгодженістю економічних і соціальних, а також технологічних аспектів, має місце свавілля серед чиновників. Наявний науково-технічний потенціал України майже не використовується в економічному розвитку. Хоча, як підтверджує досвід економічно розвинутих країн світу, на сьогодні розвиток науки та технологій є основним фактором підвищення темпів економічного зростання країни та підвищення її конкурентоспроможності.

Використовуючи світовий досвід, наявне різноманіття типів моделей інноваційного розвитку країн з використанням різних методів впливу та регулювання з боку держави та бізнесу, для України є можливість досягнення стратегічної мети на побудову високо розвинутої економіки. При застосуванні кожного типу, основним є ефективна інноваційна політика, розвиток системи кооперації, застосування різноманітних форм фінансування інноваційного розвитку економіки, наявний широкий спектр стимулюючих заходів з боку держави. Проте починати все ж необхідно із структурної перебудови економіки, ліквідації хаосу в господарській діяльності, розробити ефективну систему мотивації та заохочення до інновацій. Механізм державного регулювання інноваційної діяльності базується на відокремленні політики від науки, створенні потужної міжнародної технологічної інфраструктури, яка покликана сприяти комерціалізації інтелектуального потенціалу, стимулювати взаємну зацікавленість бізнесу, держави та академічної науки в процесі розробки та впровадження технологій.

Література

1. Дементьев В. В., Вишневский В. П. Почему Украина не инновационная держава: институциональный анализ / В. В. Дементьев, В. П. Вишневский // Научные труды ДонНТУ. – 2009. – Вып. 36-1. – С. 5-16.
2. Гоптаренко Ю. Правові засади побудови інноваційно-інвестиційної моделі в Україні [Електронний ресурс] / Гоптаренко Юлія // Юридичний журнал. – № 6. – 2004. – Режим

доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1248>.

3. Емельянов С. В. США: государственная политика стабилизации инновационной конкурентоспособности американских производителей. Инновационная стратегия правительства США в XXI веке // Менеджмент в России и за рубежом. – 2002. – № 3. – С. 64-79.

4. Нежиборець В. Розвиток інноваційної діяльності в Україні як умова забезпечення конкурентоспроможності економіки / Володимир Нежиборець // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2009. – №5. – С. 48-53.

5. Семиноженко В. Яка інноваційна політика потрібна Україні? [Електронний ресурс] / Володимир Семиноженко: // Урядовий кур'єр. – 2010. – 28 жовтня. – Режим доступу: <http://www.ukurier.gov.ua/uk/articles/yaka-innovacijna-politika-potribna-ukrayini/>.

6. Тюрина А. В. Инновационное финансирование как фактор социально-экономического развития стран [Электронный ресурс] / О. В. Тюрина // Финансовый менеджмент. – 2004. – № 3. – Режим доступа: <http://www.finman.ru/articles/2004/3/2299.html>

7. Розрахунки Інституту розвитку менеджменту в Лозанні (IMD-Lausanne) – World Competitiveness Yearbook-2011 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.imd.org/research/publications/wcy/World-Competitiveness-Yearbook-Results/#/wcy-2010-rankings/>; <http://www.imd.org/research/publications/wcy/World-Competitiveness-Yearbook-Results/#/wcy-2011-rankings/>

8. Актуальні тенденції в динаміці показників глобальної конкурентоспроможності. Аналітична записка [Електронний ресурс] / Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. - Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/379/>. – 20.12.2011. - Назва з екрану.

9. ЕС увеличил до \$9 млрд расходы на науку в 2012 году [Електронний ресурс] / LB.ua. - Режим доступу: http://economics.lb.ua/world/2011/10/04/117630_ec_uvelichil_do_9_mlrld_rashodi.html.

10. Яницкий А. Деньгами не поможеш [Электронный ресурс] / Яницкий Андрей LB.ua. - Режим доступу: http://society.lb.ua/science/2010/05/22/45710_dengami_ne_pomozhesh.html

Статья поступила в редакцию 08.06.2012